

Nr 117.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning till förre värnpliktige G. N. Häger; given Stockholms slott den 14 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Carl Malmroth.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Departementschefen, statsrådet Malmroth anför:

I § 1 av förordningen den 18 juni 1909 (nr 89 sid. 1) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, stadgas, att, därest under militärtjänstgöring i fred olycksfall inträffar, så att tjänstgörande värnpliktig, volontär vid hären eller någon, som tillhör flottans eller kustartilleriets stammanskap, varder skadad, eller därest person, som nu nämnts, skadas under tjänstgöring i krig, staten skall utgiva ersättning jämlikt vissa i förordningen stadgade grunder. Dylik ersättning utgives jämväl,

om sjukdom med därav följande skada yppas under eller efter slutad militärtjänstgöring och tjänstgöringen skäligen kan antagas hava till sjukdomen bidragit.

Göres ej framställning om ersättning i anledning av skada inom två år efter det skadan yppades eller, där fråga är om ersättning i anledning av dödsfall, från det döden inträdde, är, enligt den ursprungliga lydelsen av § 12 i oförmälda förordning, rätten till ersättning förverkad.

I sistnämnda stadgande har genom förordning den 4 juni 1920 (nr 305) vidtagits den ändring, att beträffande skada, som yppats *efter ingången av år 1919*, rätten till ersättning är förverkad, därest ej framställning om ersättning i anledning av skada göres inom *tre år* från det för värnpliktig tjänstgöringen samt för volontär vid hären och för den, som tillhör flottans eller kustartilleriets stammanskap, anställningen upphörde eller från den senare tidpunkt, då skadan yppades, eller, där fråga är om ersättning i anledning av dödsfall, från det döden inträdde.

Ifrågavarande ersättning utgår från den i § 46 mom. 1 värnpliktslagen oförmälda invalid- och pensionsfond.

Uti en till riksdagens militieombudsman ställd, den 13 mars 1923 dagtecknad skrift anförde folkskolläraren J. A. Häger, att hans son Gustaf Natanael Häger, som under åren 1915—1918 fullgjort honom åliggande värnpliktstjänstgöring vid Älvsborgs regemente, i september 1918 hemförlovats på grund av oduglighet till krigstjänst och av läkare förklarats sinnessjuk. I december 1920 hade till regementet insänts ansökan om erhållande av ersättning enligt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Emellertid hade upplysning erhållits därom, att rätten till ersättning enligt berörda förordning förverkats, alldenstund ansökan om ersättning icke gjorts inom föreskriven tid, och hade på grund härav ansökningen återkallats. J. A. Häger anhölle nu om meddelande, huruvida ersättning kunde beredas, om förnyad ansökan därom gjordes.

I ärendet inhämtade militieombudsmannen yttrande av *chefen för Älvsborgs regemente*, vilken anförde, att han för utrönande, huruvida militärtjänsten kunde anses hava bidragit till den sinnessjukdom, varav Häger lede, infor drat utredning av vederbörande bataljonschef samt yttrande av regementsläkaren vid regementet; att regementschefens uppfattning vore, att berörda utredning och yttrande icke syntes giva stöd för antagandet, att Hägers sjukdomstillstånd skulle hava orsakats eller påverkats av hans militärtjänstgöring; att den av J. A. Häger omnämnda ansökningen om erhållande av ersättning inkommit till regementet under senare hälften av december 1920; att ansökningen skriftligen återkallats den 10 januari 1921, under motivering att sökanden ryktesvis fått klart för sig, att det i förevarande fall icke funnes några utsikter till hjälp från riks försäkringsanstalten; samt att ansökningen till följd därav den 12 i sistnämnda månad återställts.

Vid regementschefens yttrande hade fogats dels utdrag av stamrullan rörande Gustaf Natanael Häger, enligt vilket utdrag Häger hemförlovats den 16 september 1918, dels utdrag ur regementets sjukjournal, utvisande att Häger under år 1916 vid två olika tillfällen åtnjutit vård för neurasteni och vid ett annat tillfälle varit under observation, samt att Häger den 11 september 1918 frikallats på grund av höggradig nervsvaghet, dels ock utdrag ur vederbörande kompanis straffjournal, innehållande uppgift om att Häger vid två tillfällen under år 1916 undergått vaktarrest utan tjänstgöring, som ålagts honom, i det ena fallet på grund av olovligt undanhållande och ohörsamhet mot givna föreskrifter samt i det andra fallet på grund av brott mot kasernordningen och osanna uppgifter.

J. A. Häger insände sedermera till militieombudsmannen bestyrkt avskrift av ett av provinsialläkaren Gustaf Nystedt den 28 juli 1922 utfärdat intyg, enligt vilket Gustaf Natanael Häger vore sinnessjuk och i synnerligt behov av hospitalsvård.

Militieombudsmannen infortrade vidare utlåtande i ärendet av riks försäkringsanstalten, som i anledning härav inkom med eget yttrande ävensom med av anstalten begärt yttrande av medicinalstyrelsen. I sitt yttrande anförde *medicinalstyrelsen*, bland annat, att styrelsen anmodat överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl O. Ottosson att, efter det Häger, för vilken plats sökts å nämnda anstalt, blivit där intagen och undersökt, till styrelsen inkomma med yttrande i ärendet. Ottosson hade emellertid i skrivelse den 19 augusti 1923 meddelat, att Hägers fader, då sonen efterskrivits, förklarar, att sonen på sista tiden betydligt förbättrats, vadan plats å hospitalet icke toges i anspråk. Vid sådant förhållande hade undersökning av Häger å hospitalet icke kommit till stånd. Enligt medicinalstyrelsens förmenande kunde Hägers militärtjänstgöring icke skäligen anses hava bidragit till uppkomsten men väl till utvecklingen av hans sinnessjukdom.

Vid medicinalstyrelsens utlåtande hade fogats utdrag ur styrelsens protokoll, utvisande, att vid behandlingen av ifrågavarande ärende inom styrelsen närvarit jämväl medlemmen av styrelsens vetenskapliga råd, professorn B. Gadelius, vilken därvid anförte följande:

»Hägers farmoder var sinnessjuk; som barn var han trög, hade svårt att läsa och var oemottaglig för aga. Försök i denna riktning gjorde honom ursinnig. Småningom, på detta underlag av medfödd mindervärdighet, kommer sinnessjukdomen till utveckling. Denna har otvetydigt formen av en hebefreni, av den art som på grund av sitt framväxande ur en förefintlig imbecillitet av tyska författare kallas Propf-hebefreni. Denna form av psykos begynner vanligen så långsamt och smygande, att det är omöjligt att fixera tidpunkten för ett utbrott. I alla händelser torde sjukdomen ha varit märkbar redan under militärtjänsten 1916, alldenstund den envishet, tjuriga vrängsinthet och motstånd i tjänsten, H. då visade, otvivelaktigt voro tidiga symptom av negativistisk art. Då dessa symtom misskändes och H., i stället för att som sjuk skiljas från militärtjänsten, upprepade gånger på grund av sitt vrängsinta beteende straffades, så ligger häruti, även om militärtjänsten

i och för sig ej haft någon skuld till sinnessjukdomens utbrott, dock en omständighet, som varit ägnad att bidraga till dess utveckling.»

Riksförsäkringsanstalten meddelade i sitt utlåtande, att, då framställning om ersättning i anledning av Gustaf Natanael Hägers omförmälda sjukdom icke gjorts inom den i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, föreskrivna tid, anstalten funnit någon ersättning icke kunna tillerkännas Häger jämlikt berörda förordning.

Med överlämnande av handlingarna i ärendet har *riksdagens militieombudsman* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 december 1923 anfört följande.

Av utredning, som landsfiskalen i Alingsås distrikt till militieombudsmannen införskaffat, hade inhämtats, att Gustaf Natanael Häger vore fullkomligt medellös och sedan 1918 fullständigt oförmögen att försörja sig själv; att faderns, folkskolläraren J. A. Hägers familj bestode av hustrun och sex barn, av vilka två vore självförsörjande; att medel upplånats för barnens uppfostran; samt att det för föräldrarna kändes i allra högsta grad betungande att draga försorg om den sjuke sonen, särskilt som denne fordrade nästan ständig tillsyn.

Enligt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, utgäve staten ersättning enligt de i förordningen stadgade grunder, icke blott därest under militärtjänstgöring i fred olycksfall inträffade, så att värnpliktig, volontär vid hären eller någon, som tillhörde flottans eller kustartilleriets stammanskap, bleve skadad eller därest person, som nu nämnts, skadades under tjänstgöring i krig, utan även om sjukdom med därav följande skada yppades under eller efter slutad militärtjänstgöring, och tjänstgöringen skäligen kunde antagas hava bidragit till sjukdomen. Av medicinalstyrelsens i ärendet avgivna utlåtande syntes framgå, att Gustaf Natanael Häger med hänsyn till sjukdomens beskaffenhet varit berättigad till ersättning enligt berörda förordning. Enligt förordningens § 12 i dess ursprungliga lydelse skulle ansökan om ersättning enligt förordningen hava gjorts inom två år från det tjänstgöringen upphörde. Då ansökan emellertid icke ingivits förrän ungefär två år tre månader efter hemförlovningen, kunde ersättning författningsenligt icke beviljas. Efter därom av Kungl. Maj:t gjord framställning hade emellertid riksdagen vid olika tillfällen meddelat dispens från den i förordningen förefintliga preskriptionsbestämmelsen. Sedan preskriptionstiden genom förordningen den 4 juni 1920 utsträckts till tre år i fråga om skada, som yppats efter ingången av år 1919, hade den beviljade dispensen i regel avsett sådana fall, där den äldre preskriptionsbestämmelsen gällt och framställning om ersättning gjorts inom tre år.

Av handlingarna i ärendet framginge, att ansökan om ersättning i förevarande fall ingivits inom tre år efter hemförlovningen. Att ansökningen sedermera återkallats, syntes icke böra tillmätas betydelse, då anledningen därtill torde varit den av Hägers fader uppgivna, nämligen att ansökningen för sent ingivits. Då därjämte av ovan omförmälda, av vederbörande landsfiskal förebragta utredning syntes framgå, att varken Gustaf Natanael Häger eller hans föräldrar vore i sådana ekonomiska omständigheter, att det fördenskull borde begäras, att de själva vidkändes de i anledning av sjukdomen uppkomna kostnader, syntes billigheten kräva, att medgivande lämnades till prövning av frågan om Hägers rätt till ersättning enligt förordningen den

18 juni 1909 utan hinder därav, att framställning om ersättning icke blivit gjord inom den tid, som föreskrivits i § 12 av berörda förordning, sådant detta författningsrum ursprungligen lydde.

Med anledning av 16 § i den för riksdagens militieombudsman utfärdade instruktion hade militieombudsmannen ansett sig böra hos Kungl. Maj:t anmäla detta ärende till det avseende, Kungl. Maj:t kunde finna omständigheterna föranleda.

I häröver den 31 december 1923 avgivet utlåtande har *riksförsäkringsanstalten* anført, att ämbetsverket för sin del funne tvekan råda, huruvida militärtjänstgöringen bidragit till Hägers sinnessjukdom på sätt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, förutsatte. Då emellertid medicinalstyrelsen förklarat, att Hägers militärtjänstgöring icke skäligen kunde anses hava bidragit till uppkomsten *men väl till utvecklingen av hans sinnessjukdom*, funne sig riksförsäkringsanstalten kunna tillstyrka, att ersättning tillerkändes Häger för ifrågavarande sjukdom enligt bestämmelserna i omnämnda förordning.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har i förevarande fall ansökning om ersättning jämlikt förenämnda förordning den 18 juni 1909 visserligen icke gjorts inom behörig tid av två år från det skadan yppades, men likväl inom den tid av tre år, som vederbort, därest den år 1920 beslutade ändrade preskriptionsbestämmelsen varit tillämplig. I ett flertal dylika fall har, efter riksdagens medgivande, dispens meddelats från preskriptionsbestämmelsen i fråga. Den omständigheten, att den av Hägers fader i december månad 1920 gjorda ansökningen sedermera återkallats, torde av skäl, som militieombudsmannen anført, icke böra tillmätas någon betydelse i förevarande avseende. På grund härav och då, enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen, Hägers militärtjänstgöring skäligen kan antagas hava bidragit till utvecklingen av hans sinnessjukdom, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till förre värnpliktige Gustaf Natanael Häger må, utan hinder av att framställning om ersättning icke gjorts inom föreskriven tid, från beväringmanskapets invalid- och pensionsfond utbetalas den ersättning, vartill han kan anses berättigad enligt de i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, angivna grunder.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.